

Članak je proizvod dugogodišnjeg rada autorke kroz pružanje psihološke asistencije devojkama i ženama lezbejske orijentacije i edukativne programe iz oblasti različitosti za brojne ženske i mešovite nevladine organizacije; U periodu mart-jun 2005, autorka je pružala psihološku asistenciju ženama kao ko-voditeljica Grupe podrške za seksualno različite žene; Članak izlazi u okviru psihološkog web savetovališta Labrisa i "nastavlja se" na tri prethodno objavljena u januaru 2004, junu 2004 i decembru 2004;

KOLIKO NEDOSTATAK POZITIVNIH ROLE MODELA UTIČE NA COMING OUT LEZBEJKI ?

Članak u junu 2005. obradjuje sadašnju situaciju u lezbejskoj zajednici i van nje u pogledu činjenice da se još uvek teško mogu navesti imena lezbejki koje bi činile pozitivne role modele, odnosno uzore, a što bi bilo od ključne važnosti za sve one koje su još uvek u strahu i izolaciji uzrokovanim homofobičnim okruženjem. Neko može reći da sam pojam pozitivnog role modela u kontekstu ostvarivanja lezbejske egzistencije podleže diskusiji, dok je u članku naglašeno da je izaći sa imenom i prezimenom u javnost već samo po sebi akt pozitivnog role modela. Istovremeno je objašnjen složeni kontekst prepreka, kao i nekih mogućih ishoda kada role modeli nedostaju.

TRENING RODNIH ULOGA

Prepreke do coming out-a u patrijarhalnim društvima su brojne. Zbog razlika u socijalizaciji za žene i muškarce u društvu, coming out proces za svaki pol pojedinačno će biti donekle drugačiji. Lezbejke se najpre socijalizuju u okviru ženskih uloga i njihov odgovor na coming out će biti oblikovan ovim treningom uloga. «Ženska uloga» ne znači automatski da lezbejke razumeju i podržavaju svoj ženski identitet. Obrnuto, najčešće kao i većinska populacija žena, svoj ženski identitet nose sa nedovoljno ponosa. Onako kako prema konceptu ljudskih prava ženske nevladine organizacije ženski identitet žive, često biva označavano kao »bank feminizma«.

Trening rodni uloga nameće da je prema većinskom (heteroseksualnom) okruženju prihvatljivije biti «čak i» biseksualna nego lezbejka. Da li je biseksualna orijentacija istinska ili bezbedniji plašt pred homofobičnim okruženjem u kojem je verovatnija prihvaćenost «sve dok ona ima veze i sa

muškarcima» (implicira «to sa devojkama je prolazna faza, tj. nije ozbiljno») ? Stoga može biti zbunjujuće i za samu osobu i za njeno okruženje da li je ona zapravo biseksualne orijentacije ili koristi odbrambeni mehanizam poricanja imenovanjem sebe kao biseksualne a hvatajući se u koštac sa otporom da prihvati svoju homoseksualnost. U ovoj znatnoj konfuziji, nisu retki njeni komentari «jednog dana kad se budem udala i imala decu...», a ispred sebe vidite osobu koja isključivo bira devojke za partnerke. Kao da je neophodno zatvoriti krug na tradicionalan način, obećati sebi da će «na kraju sve biti u redu» uveravanjem sebe da «kad porastem, biću strejt»... Pitanje je lične odgovornosti spoznavanja sopstvenog procesa.

U nekim slučajevima, ukoliko je devojka biseksualna, može joj biti lakše da otkrije svoj identitet najpre kao lezbejke, obzirom da postoji više organizacija i resursa u zajednici koji pomažu afirmaciju ovog identeta. Medjutim, ako u okviru postojeće lezbejske zajednice nastoji da svoj identitet otkrije javno kao biseksualan, rizikuje da bude izolovana od zajednice koja često može reagovati kao «bifobična» (kao što je puno heteroseksualnih osoba homofobično).

Trening rodnih uloga se prepoznaje i kroz promociju «butch-femme modela», često upravo od aktivistkinja iz zajednice. Uprkos tome da je 2005. godina i da su butch-femme uloge bile i u svetu istorijski neophodne za lezbejke u postizanju vidljivosti i individuaciji, kontinuirano podstrekavanje upravo ovih uloga ponajviše govori o tome koliko su se aktivistkinje čiji se glas čuje u zajednici izmakle iz patrijarhalnog konteksta (U okviru jednog pisma koje je stiglo u okviru web savetovališta Labrisa, stajalo je i: «Ja se sad pitam, da li su te butch lezbejke više na ceni ?»). Kad savladate trening o rodnim ulogama na tradicionalan način, coming out, naravno, često biva odložen.

ODGOVORNOST ZA PREZENTOVANJE POZITIVNIH ROLE MODELA

Načelo «lično je političko» je veoma bitno u građanskim društvima i ono ima svoje teškoće u implementaciji kod nas u kontekstu lezbejskih prava. Jednostavno pojašnjeno, ovo načelo odgovara na pitanje da lezbejski seksualni identitet nije o tome s kim spavaš i nečija privatna stvar («koju treba da drži za sebe i sve je ok dok me ne dira»), već ljudsko pravo kao i sva druga ljudska prava na celinu života sa poštovanjem i samopoštovanjem u

državi jednakih građanki i građana (i da u stvari Tebe zbog toga što si lezbejka «niko ne sme da dira».)

Prevažodno obrazloženje onih koje zagovaraju lezbejska ljudska prava zbog čega nema značajnog broja pozitivnih role modela je uzastopno pozivanje na hostilno okruženje «koje jednostavno ne prihvata» i predstavlja pretnju. Vremenom, to je postalo već opšte mesto i pitanje je koliko će još moći «da drži vodu» i parališe proces. Glas žena zaposlenih u aktivističkoj zajednici bi se bez sumnje bavio analizom pojma «pozitivan role model» over and over again, i u tome (d)evaluirao druge pripadnice lezbejske ili aktivističke zajednice ili lezbejke van zajednice i doživljavao ih ili ne kao pozitivne role modele.

Ponekad se čini da prisustvujemo utakmici gde loptica očekivanja i odgovornosti za coming out ide od zvaničnih (naziva) lezbejskih i gej organizacija do onih pojedinki koje se možda ne uključuju u aktivizam, a žive lezbejsku egzistenciju i u njoj se dovijaju 24 časa dnevno na sve dostupne načine. Pojedinke se nalaze unutar i van lezbejske zajednice, loptica ide od njih do organizacija i nazad. Načelo je u praksi i jednim i drugima teško živeti. Kod saopštavanja roditeljima i bliskim članovima porodice načelo trpi proveru i lomi se. «I jedne i druge» najčešće nisu saopštile roditeljima da su lezbejke (bez obzira na uzrast devojke / žene).

Zajednički imenilac naizgled zbližava, ali suštinski stvara konfuziju onima koje se nisu odredile za aktivizam. Kada se odredite da ste javna, politička organizacija koja zagovara ma koje ljudsko pravo, očekivanja onih kojima se obraćate su da ste korak ispred. Pojam javnog rada u sebi već sadrži «DA STE OUT». Inače, od zvaničnih lezbejskih i gej organizacija ostaju nazivi, ne osobe.

Tokom dugogodišnjeg rada, autorka članka beleži da se one koje su van aktivizma i tragaju za uporištima, izjašnjavaju da su im potrebne osobe sa kojima bi se identifikovale. Pozitivni role modeli su neophodni u svakom procesu formiranja identiteta, pa i seksualnog. Na prstima jedne ruke žene lezbejske orijentacije u javnosti imaju svoje ime i prezime i to je značajan nedostatak. Najčešće su to skraćenice, inicijali, ime (bez prezimena), pseudonimi, i sl.

Uz svu opravdanost realnih strahova koji važe za svaku gej osobu u zemlji u kojoj živimo, pored osoba koje rade u lezbejskim i gej organizacijama koje su preuzimajući javne funkcije odgovorne da saopštavaju javno svoj identitet, odgovorne su naravno i sve druge ličnosti iz javnog života čiji bi npr. uspeh u

različitim profesijama pružilo motivaciju Drugima. *A Druge su sve one zbog kojih lezbejske i gej organizacije postoje.* Druge žive i u gradu i na selu, imaju ili najčešće nemaju pristup informacijama o lezbejskom ljudskom pravu putem kompjutera ili biblioteka u mestu življenja, ili Druge pripadaju istovremeno možda još nekoj ranjivoj društvenoj grupi (žene sa invaliditetom, romske nacionalnosti, itd.) i višestruko im je teško bez IMENA I PREZIMENA I LICA na koje mogu da se ugledaju. Zato su ženama potrebni pozitivni role modeli, ne zarad kritike različitih organizacija po sebi, već ZBOG SAMOPOŠTOVANJA.

NEKI ISHODI KADA ROLE MODELI NEDOSTAJU (A OKRUŽENJE HOSTILNO)

Jedan od odgovora na sopstvenu lezbejsku orijentaciju može biti depresija. Realni ishodi mogu biti gubitak ili predviđanje gubitka podrške od porodice i prijatelja. Kada je teško pronaći mehanizme izlaženja na kraj koji daju rezultate - može nastupiti depresija. Umesto da se ljutnja i bes zbog neprihvatanja lezbejske orijentacije projektuju na druge, ljutnja i osećanje krivice se usmerava na sebe. Samopoštovanje se podstiče našom interakcijom sa osobama koje su nam važne. Ako one «povuku» svoju ljubav i podršku i ne postoje alternativni izvori podrške, za homoseksualnu osobu je to ekstremno zastrašujuće. Depresije mogu biti ozbiljne, često neprepoznate i neimenovane, naročito ne dovedene direktno u vezu sa izlaženjem na kraj sa seksualnom orijentacijom. Suicidalne misli su uobičajene kao i suicidalno i drugo samodestruktivno ponašanje. Potreba je u tome da se okonča bol uzrokovan time što si lezbejka, dok se dobre stvari koje čine ovaj identitet delimično ili potpuno gube iz vida. Često je uspešno razrešavanje depresije suštinsko u integraciji identiteta (pogledati o formiranju identiteta u članku za web savetovalište Labrisa, jun 2004.)

Devojke i žene lezbejske orijentacije svakako nisu homogena grupa. Ne pate sve od depresije i ne izlazi svaka na kraj sa gnevom kroz samodestruktivnost. Često su koreni samodestruktivnih obrazaca u predistoriji vezanoj za porodicu, različitim preživljenim iskustvima određenim društvenim kontekstom u kojem se osoba zatiče, zanimanju kojim se osoba bavi, itd. Izvesne strane studije navode da se upotreba droge i alkohola javlja sa značajnom stopom (kako kod opšte tako i) kod lezbejske i gej populacije. Kad se govori o psihoaktivnim supstancama, misli se na većinu

koja se ubraja u supstance koje menjaju raspoloženje (prepisane i neprepisane) uključujući i sve tipove alkohola. Prepoznaju se kroz kategorije depresanata, narkotičkih analgetika, stimulanata i halucinogena.

«Bar-orientisani» gej socijalni setinzi podstiču visok stepen korišćenja alkohola i droge. (Internalizovanu) homofobiju «hrani» i to što se žurke odvijaju praktično «u tajnosti», ne najavljuju otvoreno kao sve druge žurke, zakazuju samo odredjenim danima u nedelji (čitaj: noćima), u prostorima za koje nije sigurno da bi ih u državama gde su gej prava negovana sama gej populacija odabrala za svoje. Sistem kontrole od strane hostilnog okruženja je jasan: dokle god gej osobe nisu vidljive, mogu se tolerisati povremene aktivnosti. Devojci ili ženi lezbejske orijentacije, ovakav tretman podstiče lošu sliku o sebi («ovo što radim je loše i pogrešno», «ja sam loša»). Sledi pružene mogućnosti kao jedine date, ali se udaljava od ponosnog «nošenja» svog lezbejskog identiteta.

Nije jednostavno razgovarati o svom privatnom životu za prijateljima, kolegama i porodicom. Brojna su iskustva da će se dogoditi napad ili odbacivanje. Paralelno, potrebno je značajno samopouzdanje, svestan izbor i napor da se napravi kontakt i pronadje svoje mesto u okviru podržavajuće grupe vršnjakinja srodne seksualne orijentacije ili u realizaciji partnerskog odnosa. To zahteva njeno preuzimanje rizika da ode na «gej mesto» ili na drugi način učini da bude identifikovana kao lezbejka.

Puno lezbejki će koristiti drogu i/ili alkohol kod prvog seksualnog kontakta sa osobom istog pola. Više društveno konstruisan, a ne stvarno psihološki, efekat da će se tako «ukloniti kočnice», ukoliko u dužem roku praktikovan, nosi rizik da devojka ostvaruje seksualni kontakt sa osobom istog pola (samo) onda kad je pod uticajem alkohola ili neke od popularnih droga (marihuana, ekstazi, i sl.). Takodje, moguće je staviti na stranu neophodnu brigu o sebi i imati seks koji nije siguran. U kratkom roku, alkohol i droga mogu podići osećanje samopouzdanja, efikasnosti, uspešnosti, osećanja lične moći - sve što je neophodno u homofobičnom i mizoginom društvu koje neprestano podriva njeno samopoštovanje. I opet, u dugom roku, redovna upotreba će uticati na «eroziju njenog JA». Biće joj teže da potraži pomoć.

ZA KRAJ

Veoma je teško biti iskrena i dosledna prema sebi i svom okruženju kad su teme lezbejska seksualna orijentacija i lezbejski seksualni identitet. Ovih dana je četiri godine od neuspelog Gay Pride-a u Beogradu. U međuvremenu, nije bilo ponovljenih pokušaja organizovanja istog praznika i autorka je mišljenja da je to delimično povezano sa temom ovog članka. Svakako da država snosi deo odgovornosti za stanje lezbejskih ljudskih prava, ali to nije sve. Isto je i ove godine, nije zakazan Medjunarodni dan ponosa, a gej osobe zaslužuju da svoj identitet nose sa ponosom.

Dušica Popadić

01. jun 2005.